

Nr 283.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.

Propositionen nr 205 med förslag till lag om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom är av ett anmärkningsvärt och överraskande innehåll. Det innebär ett avståndstagande från jordkommissionens i stort sett enhälliga förslag, uppbyggt på grundsatsen om, att jorden är i möjligaste mån till för hela folket. Istället är förslaget lagt så, att all enskild skogsmark hotar att så småningom väsentligen överföras till bolagsdomäner. Även norrlandslagen har, istället för att fullkomnas, blivit sönderbruten så, att den i själva verket påskyndar ytterligare den av kronan genom avittringarna till jordbruket och dess befolkning skänkta skogsmarkens övergång i storindustriens händer.

»Samförståndets väg.»

Från skilda håll har dock väckts förslag om kontroll på trustar och trustbildningar för att sätta råmärken för deras behöriga maktbefogenhet. Grundvalen för en sådan omtanke måste väl vara att förhindra trusterna från att tillägna sig någon enväldsmakt över jorden i farlig omfattning. Övergives den utgångspunkten, återstår icke så synnerligen mycket att kunna uträtta. Propositionen lämnar denna angelägenhet ur sikte.

Den så kallade socialiseringsfrågan i större eller mindre omfattning spelar in på liknande sätt. I själva verket är detta spörsmål, som framsprungit ur tidsförhållandena, en för alla gemensam angelägenhet. Även här träder jorden i förgrunden framför allt annat. Litet var borde kunna bekänna, att högre odling är betingad av jordens rätta utnyttjande, dess tillgänglighet för människorna i gemen. Alla behöva mark under fötterna för sin tillvaro. En individuell tillgång till jord efter behovet är en form för en sådan socialisering. Sockenallmänningar och statsskogar är en annan utväg att låta alla bliva ekonomiskt delaktiga i landets skogstillgångar. Propositionen undergräver, synes mig, varje sådan statskonst genom att lägga allt till rätta för ett vidgat skogsmonopol för de storindustriella aktiebolagen, såvitt rör den för närvarande ännu i annan enskild besittning varande jorden.

Inför så hotande utsikter återstår ingenting annat än att vända sig mot det politiska systemet sådant det på senare tider alltmer börjat gestalta sig, erkännerligen mot dess krav på frånvaro av grundsatser. Det gäller att »avkläda formerna deras sken av verklighet».

Regeringen har således förmodligen icke menat någonting bestämt i Bihang till riksdagens protokoll 1925. 3 saml. 79 häft. (Nr 283—285.)

denna fråga. En regerings medlemmar måste i regel förstrött följa vederbörande departementschefs förslag, då var och en ej kan mäktas mer än att någorlunda sätta sig in i egna ärenden. Justitieministern har givetvis icke heller menat så illa, som situationen av mig ovan uppfattats, och min kännedom om den nuvarande departementschefens person skänker mig den förvisningen, att han handlat i den allra bästa avsikt. Det må emellertid vara mig tillåtet att inför den allvarliga situationen i jordfrågan i allmänhet uttala det bekymret, att statsrådet, tämligen nykommen i jordfrågans stridsställningar i det förflutna och räckvidd i framtiden, förvillat sig, enligt min uppfattning, i föreställningarna om den parlamentariska kompromisspolitikens nödvändighet i växande omfattning. Fulländningen av detta system har blivit, att kompromissen tillrättalägges redan i regeringarna. Därigenom utsuddas alla vägledningar både för den allmänna meningen, för valrörelserna och i riksdagsavgörandena. På grund av en utomordentlig erfarenhet vågar jag således påstå, att knappast något så ruinerat den svenska vänsterpolitiken som dess ministärbildningar. Vilket, såsom jag tror, icke behövt vara nödvändigt.

Vidare bör ihågkommas, att en minister icke rättvisligen kan göras solidarisk med alla utläggningar, som komma till synes i hans officiella anföranden till statsrådsprotokollet. Detta måste oftast i sina huvuddrag utarbetas av någon tjänsteman eller särskilt tillkallad person, som kan ägna sig odelat åt ärendet, men också helt naturligt gärna lägger sin personliga benägenhet uti arbetet. Departementschefen har ofta ej haft tillfälle att på detta sätt intränga i de olika ärendena. Han måste då oftast godtaga föredragandens åsikter, vilka utan kontroll på ett bestickande sätt framläggas för honom. Därigenom inträffar, att Kungl. Maj:ts eller med andra ord regeringens framträdande inför folket ofta icke innebär något annat än en byråchefs eller kanslisekreterares uppfattning i ärendena.

Enligt propositionens utsago har även i detta ämne samråd ägt rum med de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för vissa jordlagstiftningsfrågor O. Nilsson i Tänga, B. Pettersson i Bjälbo, G. H. Andersson i Rasjön och N. Danielson i Teg. »I enlighet med den uppfattning, varom samtliga de sakkunniga varit ense med mig», säger justitieministern, har det framlagda lagförslaget upprättats.

Även här är det ofrånkomligt att avkläda formerna deras sken av verklighet. De fyra nämnda personerna äro icke tillkallade för att tillföra frågorna någon större sakkunskap än hitintills beståtts dem. Deras insikt kan, utan att på något sätt kränka dem, snarare sägas ännu vara ringare än exempelvis jordkommissionens ledamöters inblick i ämnet. Redan detta, att sätta en mindre sakkunskap att bemästra en större sakkunskap, vore uppenbarligen en betänklig instansordning. Förhållandet är emellertid, att de nämnda riksdagsmännen tillkallats från olika partier för att tillrättalägga redan i regeringen den kompromiss i jordfrågan, som det nutida parlamentariska systemet anses fordra. En första förutsättning för ett

sådant förehavande är att utesluta all talan, som tänker på själva saken i första rummet och ej på partiställningarna. Det finns ingen representant i regeringens kommission, som för talan för det menige folket och framtiden i de föreliggande sociala jordfrågorna. Jordkommissionen är även satt ur stånd att försvara sina synpunkter. Huvudsaken är, såsom ock vitsordats, att komma överens på förhand om en kompromiss. Följden blir då att hädanefter kanske ej kunna förväntas några förslag i jordfrågan, som ej ha gillande också av herr Pettersson i Bjälbo, vilken enligt min långa erfarenhet stått som en av de främsta övertygade motståndarna mot ett effektivt främjande av den sociala jordfrågans angelägenheter. Man kan förstå, att även han måste, såsom justitieministern ock äberopat, vara tillfredsställd med den förevarande propositionen.

Det är svärmodigt att behöva avbida jämväl de redan bebådade uttuningarna av den sociala arrendelagstiftningen. Vem för här hos regeringen de små arrendatorernas talan? Ingen gör det. Det hade väl varit rimligt att i stället för fyra jordägare tillkallats åtminstone någon arrendator i det betryckta läge, om vilket överläggningarna skola röra sig. Men det kan ju medgivas, att om en sådan landsbygdens son förirrat sig till den höga instansen, så hade han svårligen funnit sig tillrätta i de juridiska irrgångarna och det politiska spelet.

Såsom i en tidigare motion redan framhållits (motionen 162 sid. 34 och följande, särskilt sid. 37—39) har initiativet till denna »samförståndets väg» tagits av nyliberala partiets ledning, i all synnerhet av dess nuvarande ledare Eliel Löfgren, som ju på samma gång i åtskilliga förtroendesysslor representerar jämväl bolags- och bankvärlden. Den nyliberala ledaren hänade som sagt vid remissdebatten det socialdemokratiska partiet och dess justitieminister, för att de nu äntligen skulle på ett förtjänstfullt sätt gallrat bort omogna projekt och lagt sig till med åtskilliga av sina motståndares meningar. De skulle med andra ord, såsom Löfgren nog alltför sangviniskt antagit, nu äntligen börjat dansa efter den Löfgren—Lindmanska pipan i jordfrågan.

Vid ett politiskt möte för några dagar sedan förklarade Värner Rydén, att försvarsfrågan vore den enda politiskt betydelsefulla vid årets riksdag, och att denna komme att lösas i vänstersamförståndets tecken. Vid nästa riksdag åter, sade han, bröt striden lös, ty då gällde det arbetslöshetsförsäkringen, åttatimmarsdagen, kommunalskattereformen och bottenskolefrågan. Vid denna riksdag ha emellertid bland annat många betydelsefulla jordfrågor framlagts genom propositioner och motioner, och över dem svävar befolkningsfrågan. Det är nog en ganska utbredd uppfattning bland partiledningarna i riksdagen, att berörda frågor innefatta mindre betydelsefulla angelägenheter. Kanske är det därför, som de till skillnad från de andra förenämnda frågorna anses med gott samvete kunna kompromissas bort genom samförstånd även med den nutida aktiekonservatismen, representerad av de Löfgren—Lindmanska parollerna.

»Lindrigare
koncessions-
grunder»

Gällande norrlandslag innehåller, att om bolag prövas i något fall på grund av särskilda omständigheter böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i det nu framlagda förslaget 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill. Utan koncession får bolag jämväl förvärva fastighet av bolag samt dessutom skogsmark, som ej är att hänföra till stödskog. Dessa bestämmelser voro resultatet av en kompromiss mellan olika meningar. Den provisoriska lagen för södra och mellersta Sverige innehåller ej det sistnämnda medgivandet.

Jordkommissionen ansåg, att bolags förvärv av jordbruksfastighet borde ej få fortgå annat än i behjärtansvärda undantag. Frånsett det medgivna förvärvet av tomter och dylikt skulle vid prövning av ansökan, som avser vinnande av tillstånd till förvärv av lantegendom av annat slag gälla, att »tillstånd icke må beviljas med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda» (7 §). Denna formulering avsåg endast att förtydliga motsvarande bestämmelse i norrlandslagen, ehuru man i propositionen synes antagit, att någon viss skillnad i uttryckssättens innebörd möjligen skulle förefinnas. Rätten för bolag och förening att utan koncession förvärva bolags eller förenings fastighet ävensom skogsmark, som ej är att hänföra till stödskog, borttogs således.

Propositionen inför också koncessionstväng över hela linjen utöver de i 3 § omnämnda fallen. Under det jordkommissionen i anslutning till norrlandslagen ville medgiva koncession endast på grund av särskilda omständigheter, har däremot propositionen vid sidan av denna koncession infört en nyhet, kallad »lindrigare koncessionsgrunder». Dessa lämna av varjehanda förevändningar fältet öppet för bolags skogsförvärv. I själva verket betyder detta i stort sett att *koncession ej må vägras, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda*. Det medgives ock uttryckligen i motiven, att härmed åsyftas jordförvärv, »vilka i allmänhet kunna antagas vara av den art, att koncession bör kunna meddelas». Tydliga direktiv saknas dessutom väsentligen i lagtext och motivering, och detta gäller i mycket även de förbehåll, som förekomma i ett och annat av de i 4 § första stycket uppräknade momenten. Dessa allvarliga avgöranden komma i regel att på ett oberäkneligt sätt efter gottfinnande vila på en justitie-minister, byråchef eller kanslisekreterare.

Propositionen har således, såvitt jag förstår, uraktlåtit att se denna sak i stort. Man kan ju inskränka sig till en partiell reform, såvida framtiden hålles öppen för fortsättningen. Genom förslaget uppgives diskussionen i vad mån landets enskilda skogsmark bör ägas av enskilda under skärpt skogskontroll och huruledes, i den mån de enskilda vilja avhända sig densamma, det allmänna, stat eller kommun, bör i stället söka övertaga densamma. Propositionen låter utan vidare övervägande plocka till bolagen så småningom monopolet över den enskilda skogsmarken eller äventyrar åtminstone en sådan framtidsutsikt. I stället för att söka framkalla det samförstånd med olika partiledningar, vilket lett till det nu

framlagda farliga lagförslaget, borde regeringen väl hava stött sig på och stärkt det samförstånd, som i detta avseende åstadkommits inom jordkommissionen i ett motsatt syfte, nämligen i det syftet, att bolag må förvärva ytterligare delar av de svenska skogsmarkerna allenast i den mån särskilda anledningar därtill kunna påvisas men icke vidare allenast i omfattande arronderingsändamål. I en sådan framsyn hade regeringen jämväl kunnat stödja sig på en allmän mening, mångenstädes ofta dokumenterad genom gjorda uttalanden både från orterna och av riksdagens andra kammare. Propositionens författare har i stället samvetsgrant återgivit företrädesvis opinionen från de högre ämbetsmyndigheterna och vederlikar, vilka som bekant efter den patriarkaliska konservatismens utdöende i regel helt ansluta sig till aktiekonservatismens intressen, som ofta även äro deras egna.

Till vad ovan sagts må här tilläggas några speciella erinringar till de särskilda punkter av s. k. »lindrigare koncessionsgrunder», som propositionens 4 § innehåller. I följd av bristande tid måste dessa erinringar bliva mycket kortfattade.

Mom. 1. Formellt föreligger här en skärpning, i det att bolag ålagts att söka koncession, då det vill förvärva fastighet av bolag. Reellt är det endast en form. Lagtexten innehåller icke något som helst direktiv. Det är således tydligt, att koncession ej får vägras, om ej säregna förhållanden tala däremot. Detta borde väl då lämpligen direkt utsägas. Inom kommissionen ville man främst förekomma att en eller några finanskarteller kunde komma att behärska den myckna bolagsjorden i landet och därigenom bliva en fruktansvärd stat i staten. Bondeförbundet har ock engagerat sig motionsvis i riksdagen för att förekomma sådana vådor. Här stodo herr Wohlin och jag broderligt vid varandras sida, och ingen medlem i kommissionen var helt emot en omtänksamhet på denna punkt. Herrar Jansson i Edsbäcken och Olsson i Kullenbergstorp ansågo, att i detta fall jordkommissionens allmänna regel i 7 § (se ovan) var onödigt sträng. De förordade därför förvärv av bolag från bolag kunde medgivas, »så framt icke detsamma prövas ur det allmännas synpunkt ej böra äga rum».

Det är visserligen sant, att aktiemajoriteten kan inköpas. Detta gör dock en stor skillnad. Bolagsjordens spridning på flera olika juridiska personer utgör i sin mån ett hinder för en omfattande trustbildning med dess faror och möjliggör lättare bolagsjords skäligen återgång i jordbrukets eller det allmännas ägo. Anser emellertid någon att farorna för trustbildning äro lika stora med bibehållandet av rätten till inköp av aktiemajoriteten, bör väl en sådan uppfattning leda till, att även en sådan möjlighet begränsas och kontrolleras i stället för att man ytterligare underlättar en sådan utveckling.

Mom. 2. I detta moment ligger gömt den stora licensen för bolag att förvärva rikets skogsmark, som nu är i enskilda händer, med allenast vissa undantag. Formellt föreligger här en skärpning icke av den pro-

visoriska lagen, men av norrlandslagen, i det att koncession behövs även för förvärv av skogsmark, som ej är att hänföra till stödskog. Reellt betyder detta ingenting. Bestämmelsen om stödskog utgjorde i norra delarna av landet ett visst hinder för de tillåtna inköpen genom besvärigheten att uträkna stödskogen. I förslaget är stödskogsbegreppet även borttaget från norrlandslagens nuvarande tillämplighetsområde. Förvärven kunna även gå in på den gamla stödskogen. Det utsäges ej, att »nödig skogstillgång» bör omfatta även saluskog, vilket väl bort skett, i fall man ansett de nuvarande stödskogsbestämmelserna böra borttagas allenast på grund av deras alltför stora schablonmässighet. Det kan nu i stället åberopas att å kronojord i nordligaste delarna av riket upplåtes kolonat med endast husbehovsskog. Den goda viljan och förmågan att stå på jordbrukets och framtidens bästa hos den ende person, lantmätare, landssekreterare eller landshövding, på vilken avgörandet ensamt beror, blir en synnerligen oberäknelig faktor.

Odlingslägenheter skola också undantagas, men lagtexten underlåter att uttryckligen omnämna även skogstilldelningen. I de trakter, där kronan skänkt all skogen till jordbruket, skulle således till och med husbehovsskogen till sådana odlingslägenheter lätteligen i brist på tydlig lag och verklig kontroll kunna uppsnappas av de storindustriella förvärven. I propositionen omnämnes på ett ställe, att även odlingsmark enligt vad länsstyrelsen i Jämtland intygat icke, på sätt gällande lag föreskriver, blivit undantagen från utmarksförvärv, i det att vederbörande lantmätare ej pläga ägna någon omsorg däråt. På samma sätt kommer det att gå i fortsättningen, ifall ej ett behörigt iakttagande av en dylik bestämmelse effektivt organiseras. Därom ger dock propositionen ej någon antydning.

Det bör erinras, att så gott som samtliga kommunalnämnder i Norrland och Dalarna tillstyrkt ett upphävande av bolagens rätt därstädes att fortfarande köpa utskogar, och även utlåtandena från ämbetsmyndigheter och vederlikar gå övervägande i enahanda riktning (Jordkommissionen Del III, sid. 445 o. f.). Om denna opinion nämner propositionen som sagt knappast något påtagligt, och ännu mindre föreligger, på sätt väl bort ske, någon sammanfattande upplysning om de eventuella motiven för en sådan allmän folkopinion. En framställning härom hade varit så mycket mer erforderlig, som regeringens förslag utan någon klargörande motivering går stick i stäv emot densamma. Andra kammaren har ock upprepade gånger, senast 1922, uttalat sig mot en sådan köperätt för bolagen. Nämnda år biföll andra kammaren ett förslag om upphävande av en sådan köperätt med 104 röster mot 81, under det första kammaren avslög förslaget med 59 röster mot 58. Mer än en gång har detta beslut av andra kammaren tagit sig uttryck i beslut, att tillåtna skogsköp av bolagen åtminstone borde först lagligen hembjudas staten och kommunen med företrädesrätt för den senare att inom viss tid övertaga köpet.

Propositionen upprepar på ett par ställen den ofta hörda förevändningen,

att förhållandena äro så olika i Norrland och det övriga Sverige, så att de sociala lagbestämmelserna i jordfrågan måste ställa sig olika för nämnda båda delar av riket. Trots detta har förslaget ifrågasatt en homogen rikslagstiftning, utan att taga hänsyn till den skillnad, som verkligen föreligger. I Norrland, Dalarna och Värmland har nämligen kronan genom avvitrningar eller annorledes skänkt skogsmarken till jordbruket och den jordbrukande befolkningen. Det är då rimligt, att staten söker upprätthålla denna sin gåva, i den mån den ännu icke hunnit förvanskas. Istället fastslår förslaget, att dessa skogar med några beträngda undantag skola få av de enskilda gåvotagarna försälas till industribolagen.

Det talas nu visserligen likasom under norrlandsfrågans första tider alltjämt om den utmärkta skogsvård, som av bolagen ägnas skogarna till skillnad från den enskilde. Detta är dock fortfarande som förut mycket olika. Det ligger dessutom i sakens natur, att när ett bolag genom överpekulation eller av andra skäl kommer på obestånd, tar bolaget, såsom mången gång skett, ut skogen hänsynslöst, så långt skogslagarna medgiva, på de vidsträcktaste områden och skadar därigenom även bygden för långa tider framåt. Den industriella utvecklingen i Norrland har ju också nu ostridigt lett till, att skogskapitalet börjat ruineras och att därmed utkomstmöjligheterna för befolkningen blivit mycket förmörkade. Skogsvård bör för övrigt ej främjas genom att monopolisera jorden för all framtid på olämpligt sätt i storindustriella företag. Skogsvård främjas genom lagstiftning och upplysning. Besittningen av själva jorden är en annan sak. I den mån enskilda ej vilja eller lämpligen böra behålla marken, bör den med än större fog övergå till allmän, för alla gemensam skogsmark i form av socken-, härads- och länsallmänningar eller statsskogar. Bolagens jordförvärv måste i stort sett anses tillräckligt tillgodosedda av den tidigare utvecklingen och något bör väl bli över för den övriga mänskligheten.

Mom. 3. Här tillfogas en ytterligare stor möjlighet för bolagens monopoliserande av skogsmarkerna. Det gäller det av bolagen lancerade kravet att få »arrondera» sina skogsmarker. Härom yttrades av mig till jordkommissionens betänkande följande:

Bolagens rätt att oavsett en sådan lagstiftning, som tagit sig uttryck i den norrländska förbudslagen, ändock förbehållas utsikter att utvidga sina skogsområden, har förfäktats icke blott av bolagen. På denna punkt har villigt understöd lämnats även från många andra håll. Ett uttryck för dessa gemensamma bemödanden var den bestämmelse i norrlandslagen, som skyddade endast stödskog, men ansåg att alla övriga skogsmarker, de stora utskogarna med inneliggande odlingsmöjligheter, »fortfarande skulle stå bolagen till buds». Denna undantagsrätt, som bekämpades av många redan vid tiden för lagens första antagande, har jordkommissionen avstyrkt för både Norrland och för det övriga riket.

Emellertid kvarstår av dess mera vittfamnande anspråk fortfarande det önskemålet, att bolagen under den nya lagstiftningen måtte kunna förbe-

hållas rätt att genom koncession få förvärva områden, som äro ägnade att avrunda och sammanföra splittrade skogsägor, så kallad arrondering. Detta anspråk synes fortfarande mötas med ganska stor välvilja och jordkommissionen har även tillmötesgått det ganska väsentligt. Det gäller då att tillse, att denna stämning till bolagens fördel ej leder till en lagtolkning utöver vad rimligen avsetts och till fortsatt ekonomiskt intrång på de ekonomiska värden i jord och skog, som ännu tillhöra befolkningen.

Det kan vara nyttigt till en början erinra sig tillkomsten av dessa splittrade skogsägor i ett bolags hand, med vilka mången har så mycket medlidande. De hava nämligen tillkommit genom att bolagen uppköpt bondgårdar här och var, alltefter som lägenhet yppat sig, under förhoppning, att med tiden även kunna förvärva mera. Dylika förhoppningar avbrötos i väsentliga avseenden genom den norrländska förbudslagen. Nu ligga därför en mängd av bolag sålunda förvärvade bondskogar insprängda här och var ibland skogsmarker, som ännu ägas av den jordbrukande befolkningen. Hade ej förbudslagen trätt emellan, skulle köpen fortsatt oavlåtligt och på detta sätt, trots till sist fullbordade arronderingar, alltjämt nya splittrade skogsägor i bolags händer förekommit, ända till dess i trakten den självägande jordbruksbefolkningens saga var vorden all.

Under sådana förhållanden böra enligt min uppfattning anspråken på att få utvidga dessa skogar på bekostnad av den kvarvarande bondebefolkningen röna ett måttligt tillmötesgående. Snarare bör man då anse det vara angeläget, att dylika bolags innehav återfalla till befolkningen, eller med andra ord, att dennas marker konsolideras på bekostnad av bolagsdomäner. Men även om bolag lyckats på en trakt förvärva större delen av bondgårdarna, så att endast en enda bondgård exempelvis finnes kvar, bör icke heller ett sådant läge få föranleda till, att något bolag till minskning av en jordbrukande befolknings egna utkomstmöjligheter får förvärva gården i sin helhet eller ens den skogsmark, som hör till gården och i de flesta fall säkerligen utgör ett behöfligt ekonomiskt stöd för densamma. Detta förhållande bör icke tala någon jämkning för det fall att, såsom ofta är händelsen särskilt i Dalarna, skogsskiftena bestå av långa strimlor med ringa bredd och stor längd och någon av dessa strimlor tillhör ett kvarvarande bondehemman och ligger inbäddad mellan skiften, som bolagen förvärvat sig. I kommissionens motivering förekommer uttryck, som kunna missförstås såsom utgörande stöd för en motsatt uppfattning, ehuru detta antagligen icke varit meningen. Det har synts mig att, när kommissionen inläter sig till och med ganska utförligt på bolagens ifrågavarande önskemål, hade i motiveringen också bort betonas, att enahanda önskemål kan föreligga även från den jordbrukande befolkningens sida och jämväl statens sida gent emot bolaget, ehuru väl främjandet av ett sådant anspråk måste tillgodoses genom en expropriationslagstiftning.

Jordkommissionen skattade något åt detta krav ehuru ytterst försiktigt och tog avstånd från alla utvidgningsplaner. Detta senare gör däremot propositionen ej ens i motiveringen. Stadgandet är farligt. Det räcker mer än väl till om även denna förvärvsrätt begränsas till att få utövas, då »särskilda omständigheter» därtill föranleda. Må man besinna att bolagen lätt kunna genom köp »arrondera» sina skogsmarker, under det motsvarande minst lika berättigad arrondering av allmänningar, statsskogar och enskildas skogar genom förvärv från bolag icke står till buds.

Mom. 4. Inom norrlandskommitten sökte bolagens representanter göra gällande, att bolagen borde få förvärva jordbruk för att å dem nedsätta någon eller flera arbetare och att de redan förvärvade jordbruken borde få användas på samma sätt. Detta motsatte sig bestämt kommitténs övriga ledamöter. Det fanns så mycken annan ej odlad och bebyggd jord, som stod till buds för ändamålet, menade kommittén. Detta moment skattar emellertid åt det förenämnda bolagsintresset. Det är farligt i sin mån och bör således icke fastställas såsom en regel utan allenast såsom ett undantag.

Mom. 5. Detta stadgande avser väl främst inköpanDET av gods i södra och mellersta delarna av riket för styckning. Det är således knappast äventyrligt ur synpunkten av den ifrågavarande lagstiftningens uppgift. En annan fråga är emellertid att skydda egnahemsbyggare från spekulativa bolagsföretag, som taga ut det mesta möjliga av dem. Momentet vädrar ej någon sådan fara. Egnahemsbildandet borde helst övertagas av det allmänna, som tager initiativ endast för att hjälpa de hjälpbehövande och ej kräver ut mer än självkostnaden.

5 §. I andra stycket föreskrives att över bolags koncessionsansökan bör höras bland andra hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd. På grund av sin sammansättning (se motionen nr 187 i första kammaren år 1923 sid. 6) och enligt lång erfarenhet äro dessa myndigheter i allmänhet vänner av bolagsförvärv och motståndare till en effektiv social jordlagstiftning. Det har ju också ansetts självfallet, att för de utpräglat sociala jordfrågorna bör skapas en särskild från hushållningssällskapen fristående organisation. Propositionen insmugglar nu i stället i viss mån hushållningssällskapen på detta för deras verksamhet främmande område. Lagförslagets förenämnda förbiseende måste utgå ur detsamma.

Hushållningssällskapens inblandning.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

Yrkanden.

att riksdagen, med anledning av propositionen nr 205 om förbud för bolag att förvärva jordbruksfastighet ville:

A) besluta följande ändringar i lagförslaget nämligen:

1) att i 4 § dess första stycke med bestämmelser om fem »lindrigare koncessionsgrunder» utgår;

2) att i 4 § sista stycket bibehålles såsom ett generellt stadgande, helst med den förtydligande lydelse, som jordkommissionen för ett sådant stadgande föreslagit;

3) att 5 § jämkas i anslutning till vad sålunda föreslagits samt att under alla förhållanden utgår före-

skriften, att i den förevarande sociala jordfrågan böra höras hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd, då dessa på grund av sin sammansättning enligt lång erfarenhet oftast varit anhängare av bolags jordförvärv och överhuvudtaget motståndare till effektiv lagstiftning i den sociala jordfrågan;

B) för den händelse ett eller flera av de »lindrigare koncessionsgrunderna» bibehållas, besluta ändringar och tillägg i syfte:

1) att i lagtexten tydligare direktiv införas, för vilka fall och i vilken omfattning koncession bör beviljas eller avslås, på sätt ovan närmare utvecklats;

2) att odlingslägenheters undantagande från förvärvet också i tillämpningen kan förväntas bli iakttagen (eventuell skrivelse), samt jämväl skall omfatta erforderlig skogsmark;

C) besluta hos regeringen anhålla att, för den händelse bolag enligt 4 § första stycket 3 mom. beviljas rätt till inköp för arronderingar, åtgärder vidtagas och, i den mån riksdagens medverkan erfordras, för riksdagen framläggas förslag, varigenom möjlighet må beredas att kunna även från bolag förvärva mark för erforderlig arrondering till förmån för kronoparker samt befolkningens behov av ordnad skogsskötsel och i sistnämnda avseende således även till förmån för socken-, härads- och länsallmänningar;

D) för den händelse skogsmark får förvärvas enligt de »lindrigare koncessionsgrunderna», besluta:

1) det tillägg till förslaget att, på sätt andra kammaren vid flera tillfällen förordat för Norrland och Dalarna, förvärvet skall hembjudas stat och kommun med företrädesrätt för den senare att inom viss tid övertaga detsamma;

2) hänvändelse till regeringen om åtgärder eller förslag i syfte att, på sätt skett i Norge, ur tillgängliga fonder eller annorledes må beredas kommun lånekredit för övertagande av dylikt förvärv och att penningar även ställas till statsverkets förfogande för sådant förvärv;

E) besluta under alla förhållanden:

1) att vad ovan föreslagits och särskilt de under A) framställda yrkanden 1) och 2) skall gälla Norrland, Dalarna och Värmland eller med andra ord åtminstone de trakter av riket, där skogsmarken genom avvitt-

ringarna eller annorledes av kronan skänkts till jordbruket och den jordbrukande befolkningen;

2) att i synnerhet för dessa trakter av riket saluskogs- eller stödskogsbegreppet ej, såsom i förslaget skett, försvinner ur lagtexten;

F) för den händelse det ej medhinnes att vederbörligen överväga och i lagtext formulera ovannämnda yrkanden, besluta:

1) att, med avslag å propositionen, begära nytt allsidigt genomtänkt förslag,

2) att i avvaktan därå den provisoriska lagen skall gälla ytterligare ett år.

Stockholm den 16 april 1925.

Carl Lindhagen.

